

Vilnius
universitetas

ĮSISENĖJUSIOS SPRAGOS NEGALIA TURINČIŲ ASMENŲ PASLAUGŲ SISTEMOJE - KĄ ATSKLEIDĖ COVID-19 PANDEMIJA?

Jurga Mataitytė-Diržienė, Eglė Šumskienė,

Violeta Gevorgianienė

Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedra

Tyrimo užsakovas

ŽMONIŲ SU NEGALIA TEISIŲ STEBĖSENOS KOMISIJA
PRIE LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIAUS TARNYBOS

- 2020 metų kovo 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. Karantino laikotarpis: nuo 2020 m. kovo 16 d. 00 val. iki birželio 16 d. 24 val.
- Tarptautinių teisės aktų nuostatos įpareigojančios užtikrinti žmonių su negalia ir jų šeimų apsaugą ir saugumą pavojingose situacijose.

Tikslas:

išanalizuoti konkrečias šeimų, kuriose gyvena suaugę asmenys su negalia, arba 16 m. ir vyresni autistiški asmenys, patirtis ir ekstremalios situacijos, paskelbtos šalyje dėl COVID-19 pandemijos, bei karantino poveikį (2020-03-16 – 2020-06-16 laikotarpiu) pagalbos/užimtumo paslaugų prieinamumui ir jų gyvenimui plačiąja prasme.

Tyrimo metodai

- Pusiau struktūruoti interviu su asmenimis, slaugančiais / prižiūrinčiais arba globojančiais suaugusį šeimos narį su negalia, arba autistišką asmenį 16 m. ir vyresnį. Apklausta 20 šeimų.
- Anketinė asmenų, prižiūrinčių / slaugančių / globojančių suaugusį šeimos narį su negalia, arba autistišką asmenį 16 m. ir vyresnį, apklausa. Apklausti 498 negalią turintys asmenys ir/arba jų artimieji.

Svarbiausi tyrimo rezultatai

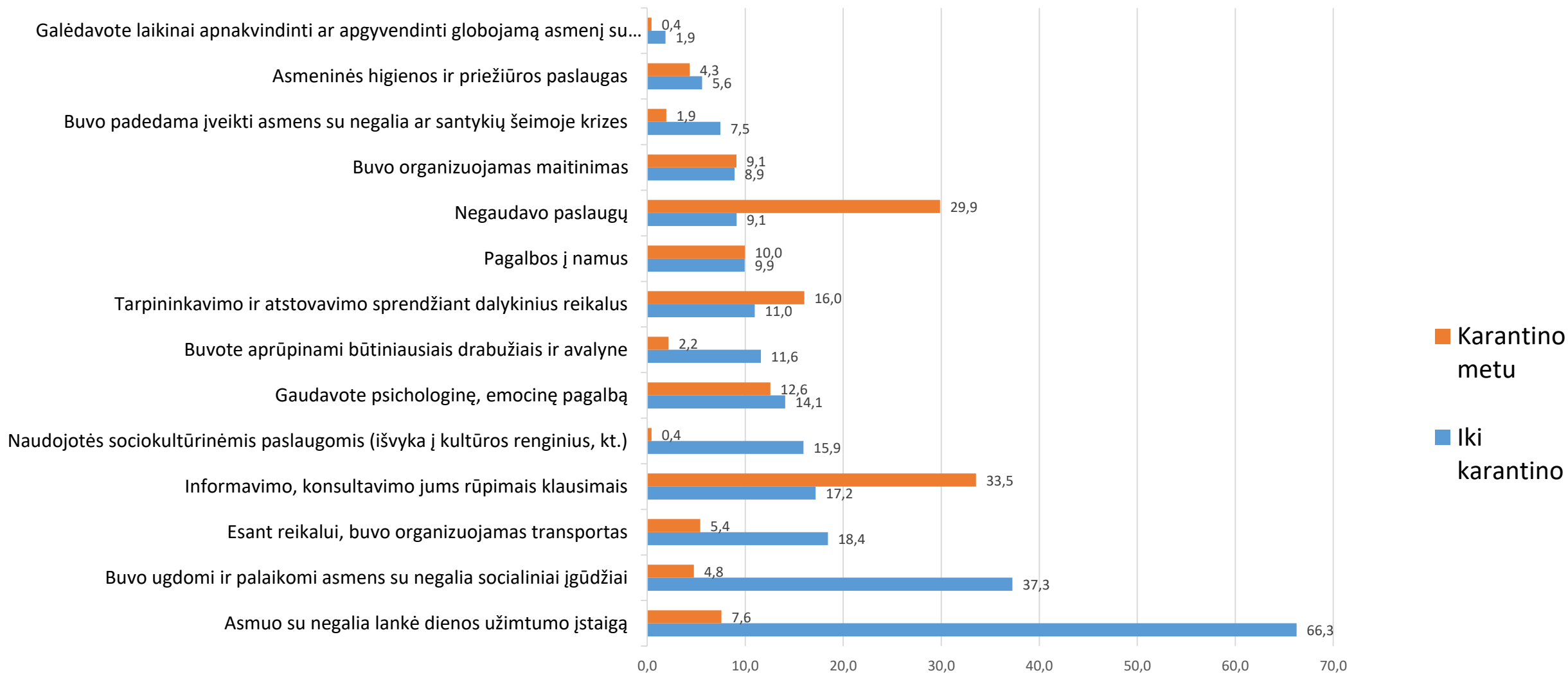
Asmens su negalia šeima yra dažnai prisitaikiusi prie labai siauro pagalbos paslaugų spektro, stokoja informacijos apie paslaugas, kurios galėtų būti teikiamos neįgaliam šeimos nariui ir jiems patiems.

Cit.: „Nu, žinokit, per tiek metų pripratę taip, kaip yra gyventi. Nesakyčiau, kad kažko trūko. Kai nežinai, pavyzdžiui, galėjom važiuoti visą laiką su autizmu į sanatoriją X visą laiką, kol jisai pilnametis tapo, mes abu galėjom važiuoti. Aš nežinojau ir mums niekas nieko nepasiūlė, ir mes niekad nebuvom. Bet čia, aišku, paties, turbūt, problema.“

Cit.: „O vat kokios tos paslaugos šiaip tipo turėtų jeiti?“

Karantino metu pagalbos paslaugų šeimoms teikimas nutrūko arba buvo gerokai apribotas, išliko arba išaugo paslaugų, kurias galima teikti nuotoliu, arba asmens namuose, teikimas, ženkliai sumažėjo kontaktinių paslaugų.

1 pav. Naudojimas socialinėmis paslaugomis iki karantino ir jo metu

Vietoje sustabdytų pagalbos paslaugų, daugumai šeimų naujų nebuvo pasiūlyta, išskyrus kitokią – nuotolinę – iki karantino turėtų paslaugų formą, kai tai buvo įmanoma; taip pat psichologo ar gydytojo konsultacijas, užimtumo veiklas per nuotolinio ryšio priemones.

Emocinė daugumos tėvų/globėjų sveikata, ir taip nebuvo gera dėl asmens su negalia nuolatinės priežiūros sunkumų, karantino metu dar labiau suprastėjo.

Cit.: „*Bet būtent, iš tikrųjų **psichologiškai, tai buvo labai sunku ir fiziškai labai sunku, nes praktiškai likau viena su suaugusiu neįgaliu sūnumi, kuriam reikalinga, iš tikrųjų, nuolatinė slauga, priežiūra ir taip, kad buvo be galo sunku.***“.

Cit.: „*Kaip **košmaras**, visi pikti, nes tikrai buvo sunki nuotolinio darbo pradžia, daug nežinomybės, mažai vietos namuose... Ir šuo kariamas pripranta... .. atsirado nuovargis, trintis, nes gyvename ne name, bet iškentėjom kažkaip. Labai trūko išėjimo į lauką. Baimė, nežinia, priversdavo likti namuose.*“

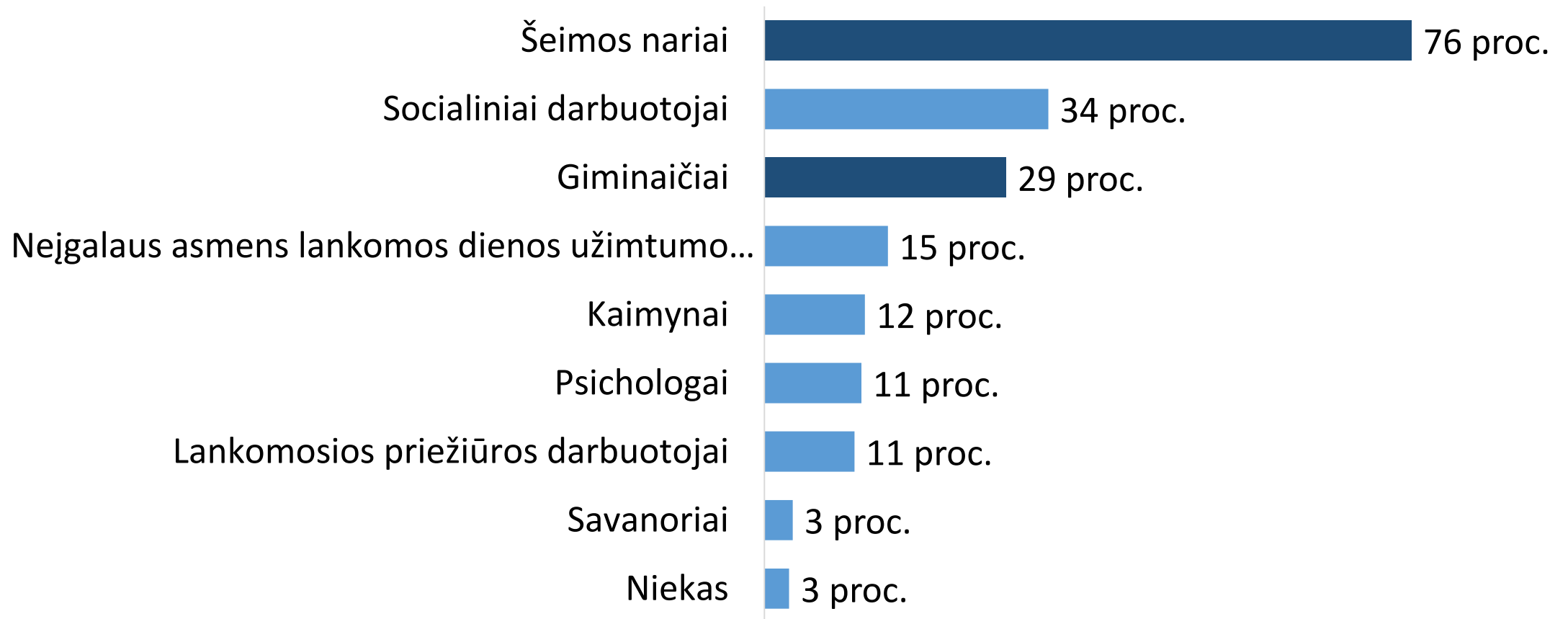
Dalis tėvų/globėjų teigė, jog karantino situacija nepakeitė to, kaip jos sprendė kasdienius sunkumus, susijusius su negalia turinčio asmens nuolatinės priežiūros poreikiais, nes ir iki karantino jautėsi pakankamai „karantinuotos“ (izoliuotos).

Cit.: *„Mūsų tikriausiai visas gyvenimas yra savotiškas karantinas. Šitais laikais, tai taip kažkaip... kažkokio labai... nu kažkokio, tai labai, pavyzdžiui, didelio tokio, kad sakytumėm šoko aš tikrai nepatyriau todėl, kad, bent jau mūsų atveju, tai mes tikrai esam pakankamai stipriai apriboti, mes negalim išeit kur norim, negalim išvažiuot kur norim, mum sudėtinga visą laiką su ja, negali išeiti daug kur“.*

Nutrūkus gaunamoms paslaugoms arba jas perkėlus į nuotolinę formą, didžiajai daliai tėvų/globėjų teko pasikliauti tik neformalia šeimos narių ar artimų giminių pagalba, papildoma kaimynų ar draugų parama.

*Cit.: „Iš principo viskas nutrūko nuo kovo 13 mūsų centre. Niekas... Nu ta prasme, viskas, vaikas 24 valandas yra su manim. [Namuose] Taip. Jokių paslaugų, jokių pagalbų. Labai norėčiau, kad būtų akcentuojama: **pagalbų nebeliko.**“*

2 pav. Kas teikė pagalbą sudėtingose asmens su negalia priežiūros situacijose karantino metu

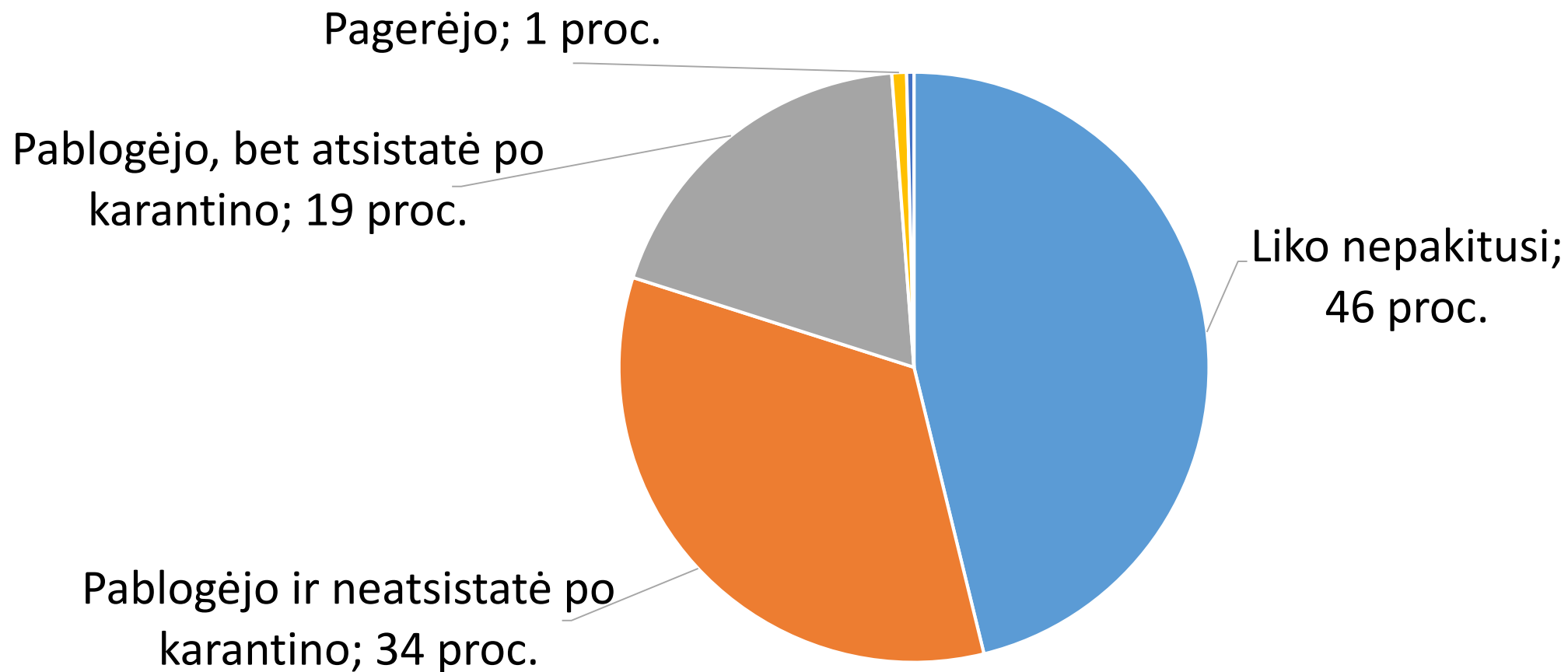

Karantinas tiesiogiai paveikė tėvų/globėjų galimybes dirbti,
tačiau šeimų pajamas paveikė nevienodai:

3 pav. Karantino poveikis asmens su negalia šeimos narių/globėjų darbo santykiams ir pajamoms

4 pav. Pajamų ir finansinės padėties pokyčiai karantino metu

Karantino situacija ne tik lėmė didžiulius sunkumus, bet ir paskatino naujų pagalbos formų atsiradimą, paakino spręsti įsisenėjusias sistemines problemas, o asmeniniu lygiu – sutvirtino ryšius šeimoje ir padėjo pervertinti turėtas paslaugas ir kontaktinį bendravimą.

Daugiau informacijos apie tyrimo rezultatus ir jų panaudojimą:

Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos

Gedimino pr. 11, 01103 Vilnius

<https://lygybe.lt/lt/zmoniu-su-negalia-teisiu-stebesenos-komisija>

Pirmininkė Kristina Dudonytė

el.p. komisija@lygybe.lt

Tel. +370 693 85044

